

PREDGOVOR

Danas, u 111. godini od osnutka, ideja na kojoj je osnovana prva prava hrvatska pučka seljačka politička opcija još je uvijek životna. Štoviše, tek se u sadašnje vrijeme ostvaruju neke zamisli osnivača HPSS-a, braće Antuna i Stjepana Radića. Osnovani su stranku čija je ideja saživjela među hrvatskim pukom, tada velikim dijelom seljačkim, stranku čije se korijene toliko razgranalo u hrvatskom narodu da i danas, nakon toliko godina, donosi plodove.

Braća Radić željela su slobodnu Hrvatsku, pravedno pozicioniranu u ujedinjenoj Europi. Dug je bio put do ostvarivanja njihovih želja, a za to je trebala uporna borba nekoliko generacija. Danas Hrvatska jest slobodna, samostalna država, a istovremeno je i dio ujedinjene Europe. Ujedno je završen uspješan proces pozicioniranja HSS-a u toj istoj Europi unutar Europske pučke stranke. To je logičan put, jer je, realno gledajući, HSS od svog nastanka izvorna pučka stranka.

HSS je tijekom svih ovih godina imao uspone i padove, bio je proganjan, vođe su mu uhićivane, pa i ubijane, režimi su ga zabranjivali, ali ideja je ostala duboko ukorijenjena među narodom. U slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj katkad se bolje, katkad lošije snalazio. Danas je HSS stranka koja ima veliku snagu i utjecaj na lokalnoj razini, a u novije se doba HSS pozicionirao u pučkoj političkoj opciji u Hrvatskoj i Europi. Ova je stranka jasno odredila svoj put i svoje opredjeljenje, sklappajući prvi put strateško partnerstvo s HDZ-om, u okviru europskih pučana, o zajedničkom nastupu na izborima. U takvom partnerstvu, s obzirom na preferencijalno glasanje, HSS postiže rezultate, a ne gubi svoj identitet, što su pokazali izbori za Europski parlament u čijem sazivu HSS ima jednu zastupnicu od ukupno jedanaest hrvatskih zastupnika.

Sustavno promišljajući dugogodišnju tradiciju Hrvatske seljačke stranke, iznimno se veselim što je objavljena znanstveno fundirana knjiga o najvažnijim aspektima povijesti ove prve moderno organizirane političke stranke u Hrvatskoj. Ta je stranka građena na temeljima nauka braće Antuna i Stjepana Radića koji su vidjeli velike patnje hrvatskih seljaka, ali i upoznali i probudili njihovu političku snagu. Njihovo je učenje važno i zato što su prvi put približili političko djelovanje izravno narodu. Ono što su propovijedala braća Radić bilo je toliko blisko obespravljenom narodu, da je to učenje prihvatila većina Hrvata, ali i nemali broj pripadnika drugih naroda. Stoga mi je drago što su u ovom zborniku osim prostora Hrvatske istraženi djelovanje i utjecaji Hrvatske seljačke stranke u susjednim područjima: Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Vojvodini i Crnoj Gori, pri čemu su o tome pisali istraživači podrijetlom iz navedenih prostora.

Ova knjiga predstavlja zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem » 110 godina Hrvatske seljačke stranke « održanog 11. i 12. travnja 2014. u Križevcima u organizaciji Povijesnog društva Križevci, a uz suorganizaciju Hrvatskog instituta za povijest, Društva za hrvatsku povjesnicu, Odsjeka za povijesne znanosti HAZU, Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije u Križevcima i Hrvatske seljačke stranke. Većini radova sa znanstvenog skupa dodano je još nekoliko radova sa svrhom zaokruživanja najvažnijih elemenata 110-godišnje povijesti Hrvatske seljačke stranke te je nakraju u knjizi okupljeno dvadeset devet članaka.

Inicijativa za valorizacijom tradicije duge 110 godina Hrvatske seljačke stranke putem znanstvenog skupa i potom tiskanjem zbornika nastala je u Gradskoj organizaciji HSS-a Križevaca, a za realizaciju cijelog projekta zasigurno je najzaslužniji mr. sc. Đuro Škvorc, koji je predsjedao Pripremnom odborom. Njemu osobito, ali i svima koji su dali organizacijski doprinos u dostojnom obilježavanju 110 godina Hrvatske seljačke stranke izražavam iskrenu zahvalnost. Zahvaljujem i članovima Znanstvenog odbora, urednicima, recenzentima te nakladnicima: Matici hrvatskoj, Povijesnom društvu Križevci i Zakladi braće Radić.

Osobitu zahvalnost izražavam autorima članaka koji su uložili veliki trud u istraživanje i pisanje tekstova kojima su otrgli zaboravu veliki dio hrvatske povijesti te pokazali koliko je Hrvatska seljačka stranka bila važna na putu završne faze hrvatske nacionalne integracije te u pripremanju uvjeta za stvaranje neovisne hrvatske države. Sve ovo bilo bi ipak nemoguće izvesti bez profesora dr. Hrvoja Petrića, predsjednika Znanstvenog odbora znanstvenog skupa, ali i ravnatelja za odgoj, obrazovanje, znanost i šport u Stručnom vijeću HSS-a, čovjeka koji na iznimno stimulativan način iznosi povijesne činjenice i povezuje ih sa sadašnjošću, čovjeka koji često i meni otvara nove vidike, daje iznova snagu i optimizam. Hvala, Hrvoje!

U teškim gospodarskim i političkim vremenima, a osobito u doba velikosrbijanske dominacije ideje braće Radić bile su jedina nada seljacima da se mogu izboriti za pravicu i ravnopravnost. Njihove su ideje vrlo brzo prihvatili i ostali slojevi hrvatskoga naroda, koji su mu ostali vjerni i u najtežim trenucima, a Stjepan Radić je s nizom haesesovih prvaka u toj borbi smrtno stradao u beogradskoj Narodnoj skupštini 1928. godine. Patnje, odricanja i borbu kasnije su nastavili Radićevi nasljednici, a u nastojanjima za rješavanje hrvatskoga pitanja HSS je ostao dosljedno odmaknut od svih oblika totalitarizama.

Iz ovoga zbornika vidi se kako je HSS u proteklih 110 godina mnogo toga donio hrvatskoj povijesti, a siguran sam da će tako nastaviti i u budućnosti, jer sam duboko uvjeren kako je politika kakvu su osmislila braća Radić itekako aktualna i potrebna u vremenima koja dolaze. Zbog toga vjerujem kako će ova knjiga pobuditi veliko zanimanje javnosti te da će biti čimbenik razumijevanja ishodišta moderne hrvatske države i ujedinjavanja našeg naroda u vitalnim interesima, ali i snažnijeg okupljanja u budućoj borbi za bolji život svih nas.

Dva su političara XX. stoljeća uspješno ujedinila hrvatski narod. Prvi je bio Stjepan Radić, a koristeći se dobrim dijelom njegovim političkim naukom u tome je uspio i Franjo Tuđman, koji je 1988. godine izjavio: »Za svoga života Stjepan Radić postao je ne samo stranačkim prvakom seljačkog narodnog pokreta, nego i učiteljem i neospornim vođom hrvatskoga naroda, štoviše tvorcem moderne hrvatske nacije, pa je s pravom smatran neokrunjenim hrvatskim kraljem ili plebiscitarno izabranim predsjednikom Republike Hrvatske.«

Radićeva moć ujedinjavanja živi i danas. Naime na znanstvenom skupu o 110 godina HSS-a, održanom 2014. u Križevcima, publicist Damir Borovčak dao je inicijativu da se 20. lipanj proglasi Danom sjećanja na lipanjske žrtve. S radošću sam je odmah prihvatio i pokrenuo proceduru u Hrvatskom saboru. Raspravama je ideja doradena, a svi saborski klubovi usuglasili su se i prihvatili prijedlog da se 20. lipanj proglasi Danom sjećanja na Stjepana Radića i lipanjske žrtve. Ovaj zbornik radova izlazi u godini kad je prvi put 20. lipnja u Hrvatskom saboru Stjepanu Radiću i lipanjskim žrtvama odana počast, a izaslanstvo Hrvatskog sabora položilo vijence na njihov grob. Zahvalan sam gospodinu Borovčaku, ali i svim zastupnicima koji su se poklonili Stjepanu Radiću i našim haesesovcima stradalima u beogradskoj Narodnoj skupštini i podržali donošenje ovakve odluke. Zato kažem da Radićev duh ujedinjenja Hrvata živi još i danas. Ponosan sam što sam imao čast biti realizator te ideje.

Znanstveni skup u Križevcima »rodio« je ovaj zbornik i otvorio javnosti mnoge dosada nepoznate činjenice. Istovremeno je dokazao iznimno važnu ulogu HSS-a u prošlim vremenima, ali i njegove potencijale u nadolazećim godinama. U ovoj godini HSS započinje svoj novi, snažniji povratak na političku scenu, a započet će i svoju reorganizaciju i modernizaciju temeljenu na povijesnim vrijednostima.

Branko Hrg, predsjednik Hrvatske seljačke stranke

U Križevcima, srpnja 2015.